

Zondag 27 januari 2019

Honger en dorst naar gerechtigheid

Hans Baas

Schriftlezingen: Jesaja 55: 1-3, Jesaja 61: 1-3, Efeze 4: 20-24 en Matteüs 5: vs. 1, 2 en 6

Jezus ging de berg op

De Bergrede begint plechtig: 'Bij het zien van deze menigte ging Hij de berg op, en toen hij was gaan zitten, kwamen zijn leerlingen bij Hem. Hij nam het woord en onderrichtte hen met deze toespraak.'

'De' berg - let op het lidwoord - is hier niet bedoeld als plaatsaanduiding. Bij het horen van deze uitdrukking dachten de joods-christelijke lezers van het Matteüs evangelie spontaan aan de berg Sinaï, 'de' berg van de Godsopenbaring, de berg waarop Israël door bemiddeling van Mozes de wet van God ontving. Dit gebeuren, zo wil Matteüs suggereren, herhaalt zich nu opnieuw. Zoals het volk van God vroeger uit de mond van Mozes de wet van God te horen kreeg, zo verneemt het nu uit de mond van Jezus, die de tweede Mozes is en méér dan dat, de wet van de gerechtigheid van het koninkrijk der hemelen, niet de opheffing maar wel de Messiaanse vervulling van de wet van Mozes.

De zaligsprekingen bij Matteüs en Lucas

De zaligsprekingen vinden we in de evangeliën op twee plaatsen, nl. in de *Bergrede* van Matteüs (5,3-12) en in de corresponderende *Vlakterede* van Lucas (6,20-26). Lucas laat Jezus deze woorden in de vlakte uitspreken, nadat hij van de berg was afgedaald. De berg heeft bij hem een andere functie. Het is de plaats waar Jezus zijn God en Vader in gebed ontmoet.

Zoals je ziet zijn de eerste drie zaligsprekingen gelijkend van opbouw; ze staan nl. in de derde persoon en zijn telkens tweeledig.

De eerste drie zaligsprekingen hebben de '*armen*' als voorwerp. Vrij algemeen wordt aangenomen dat met '*de armen, die verdriet hebben en die honger en dorst*' geen drie onderscheiden groepen van mensen bedoeld worden, maar wel één ruime categorie, die alle misdeelden en sukkelaars van de maatschappij omvat. Zij worden - hoe paradoxaal ook! - door Jezus gelukkig geprezen. Zij zijn goed af. Zij mogen van geluk spreken. Waarom? Natuurlijk niet omdat zij het slecht hebben, maar wel omdat er aan hun miserabele toestand een einde gaat komen. Want Jezus, de Messias, is daar en met hem het koninkrijk van God.

Nu gaan de profetieën van de profeet Jesaja in vervulling: dat aan armen de blijde boodschap, aan gevangenen verlossing, aan treurende troost zal worden gebracht, kortom dat er een genadejaar van de HEER zal aanbreken (*Jesaja 61,1-3*).

In de mond van Jezus zelf waren deze zaligsprekingen dus allereerst Messiaanse proclamatie. Zij verkondigen het goede nieuws dat Jezus de Messias is en dat in hem het koninkrijk van God baan breekt. In Jezus ontfermt God zelf zich over de armen en de verdrukten, zo maar, onvoorwaardelijk, gewoon omdat hij van hen houdt en niet kan hebben dat mensen moeten lijden. Want God wil het geluk van de mens. Hij verzet zich tegen alle vormen van kwaad en lijden, van armoede en onrecht, die mensen doen afzien en wenen.

Het spreekt vanzelf dat deze zaligsprekingen over de armen, zoals zij in de mond van Jezus zelf hebben geklonken, nog niets aan actualiteit hebben ingeboet. Ook vandaag zouden de armen en de uitgestotenen uit onze samenleving zich gelukkig moeten kunnen prijzen. Nee, natuurlijk niet omdat zij het slecht hebben, maar wel omdat er nog christenen en kerken bestaan, die trachten te leven zoals

Jezus heeft voorgeleefd en die niet kunnen hebben dat er ergens mensen zijn die moeten wenen omdat zij niet of niet voluit kunnen leven. Die daar a.h.w. buikpijn van hebben en krijgen...

De versie van Matteüs

Onmiddellijk valt op dat Matteüs dat 'die arm zijn' en 'die hongeren en dorsten' uit de brontekst, bij Matteüs 'die arm zijn van geest' of 'nederig van hart' en 'die hongeren en dorsten naar de gerechtigheid' geworden zijn.

Hij materiële niveau verschuift naar de achtergrond, want zachtmoedigen, barmhartigen, nederigen van hart, vrede-stichters zou men ook kunnen aantreffen onder welgestelde en gegoede christenen.

Deze accentverschuivingen in de richting van een verinnerlijking, is te verklaren door het feit dat Mattheüs zich richt tot mensen die al christen zijn. De oorspronkelijke proclamatie dat Jezus de Messias is en dat het koninkrijk van God in hem nabijkomt, is voor hen als zodanig minder actueel. Dat wisten ze immers al en dat het koninkrijk van God een totaal onverdiende gave is van God aan de mens, dat wisten ze ook.

Daarom zwakt Matteüs het Messiaans karakter van de zaligsprekingen een beetje af *door het eveneens onontbeerlijke menselijke antwoord te benadrukken*. **Het koninkrijk der hemelen, hoezeer ook een gave van God, is evenzeer een menselijke opgave**. Het komt er niet zonder een aantal noodzakelijke menselijke voorwaarden of menselijk te realiseren condities.

Mattheüs beklemtoont dat je het koninkrijk van God niet nabij kunt brengen zonder de vereiste inwendige gesteldheid.

"Zalig zijn zij die hongeren en dorsten naar gerechtigheid, want zij zullen vervuld worden" (5: 6).

God's felicitatie gaat uit naar hen die verlangen naar een juiste relatie met hem, niet degenen die ten onrechte denken dat ze het al hebben bereikt. Rechtvaardigheid hier moet niet in de Paulinische zin worden bekeken (*Rom 5: 1- 2, enz.*): *Van wettelijke onschuld voor God, gebaseerd op geloof in Jezus 'plaatsvervangend offer*, maar eerder de nadruk op ethisch juist zijn, de oprechte levensstijl (*zie ook 1:19; 3:15; 5:10; 20; 45; 6 : 1, 33*) Degenen die hun gebrek op dit gebied beseffen in plaats van degenen die opscheppen over hun verworvenheden, zullen ontvangen waar ze naar verlangen.

Wie zijn hart sluit voor Jezus' heilsboodschap, wie niet grondig van mentaliteit verandert, heeft geen deel aan Gods heilsbeloften (*Ef. 4: 20-24*). Arm zijn op zichzelf is niet voldoende. Je moet ook de geest van een arme hebben, d.w.z. *de mentaliteit van iemand die God echt nodig heeft*. Honger en dorst hebben op zichzelf verdienen geen gelukwens, wel het hongeren en dorsten naar een gerechtigheid die méér betekent dan die van schriftgeleerden en Farizeeën. Uiterlijke rechtvaardigheid, door nauwgezet de wassingen te verrichten die de wet voorschrijft, is waardeloos als men geen hart heeft.

Honger... Ik denk dat niemand van ons echt weet wat dat is. Soms knort mijn maag en heb ik zin in iets lekkers. Ik pak een stroopwafel, of als ik gezond wil een banaan of...

Echte honger heb ik nooit gehad... wij kennen wel lekkere trek...

Echte honger,.. holle ogen, uitgemergelde lichamen, ondervoede buiken. Honger doet fysiek pijn en is vreselijk. Je lijdt een schreeuwend gebrek.

Sterke woorden gebruikt Jezus dus om een bepaald verlangen te benoemen. Want daar gaat het natuurlijk om. Je verlangt ergens hevig naar. Gelukkig wie **honger en dorsten** naar gerechtigheid. Maar wat is dat, gerechtigheid? Nog niet zo makkelijk om daar de vinger op te leggen.

Het gemakkelijkste voorbeeld is natuurlijk: "Eindelijk gerechtigheid", zeggen als een misdadiger wordt opgepakt en een straf krijgt opgelegd. Gerechtigheid is dan: krijgen wat je verdient. Je wordt terecht veroordeeld en gestraft. In de Bijbel is er altijd meer aan de hand. In de Bijbel heeft gerechtigheid meer te maken met: gaan beantwoorden aan Gods bedoeling. Dat je doet en bent waar je voor gemaakt bent.

Om te beginnen jijzelf, maar niet alleen jij, ook de mensen om je heen, de hele wereld waarin je woont. Beantwoorden aan Gods bedoeling. Paulus vult het in zijn brieven heel juridisch in: hoe kom je recht te staan tegenover God? En Paulus maakt duidelijk: daar heb je altijd Jezus voor nodig. Het kan niet buiten Hem om. Maar Jezus vult het in de Bergrede heel praktisch in. *Gerechtigheid is iets om te doen: rechtvaardig gedrag, oprecht en zuiver leven met God en de mensen om je heen.*

Daar vraagt Jezus dus om te beginnen aandacht voor: leef jij het leven dat past bij God? Leven wij op een wereld die beantwoordt aan zijn bedoeling? Op dat vlak gaat veel mis. Vorige week nog werd de **ongelijke verdeling van welvaart** op deze wereld nog genoemd. Beantwoordt dat aan Gods bedoeling? Met elkaar **houden wij dat in stand op deze aarde**. Er is nog zoveel meer onrecht en oneerlijkheid. Wat doet dat met jou, met ons? Knaagt dat? Maak je je er druk over?

Wat ook kan is dat je je schouders ophaalt, je laat afstompen. Het is nu eenmaal zo, zeg je, ik kan er ook niks aan doen. Maar honger knaagt juist en laat zich niet wegduwen. Het doet fysiek pijn. Je kunt het niet aanzien. Het kan en mag niet zo zijn op Gods aarde. Je maakt je er juist wel druk over. Ik wil dat het wordt rechtgezet. Ikzelf, wij samen, deze wereld – laat het alsjeblieft meer gaan beantwoorden aan Gods bedoeling. Honger is dat. Honger naar gerechtigheid.

Verlangen naar een leven en een wereld functionerend zoals God het voor ogen had. Ik laat me niet afstompen. Ik zap niet weg. Mijn grootste wens, mijn diepste verlangen voor mijzelf, voor anderen, voor heel deze aarde is juist: dat er recht wordt gedaan, dat we gaan beantwoorden aan Gods bedoeling.

Het is geen bijzaak in de Bijbel. In de Bijbel staat gerechtigheid in het hart van God zelf! Hij maakt er echt een punt van. Wetten van het Oude Testament: ik wil dat jullie rechtvaardig zijn, en dus oog hebben voor kwetsbare groepen: de armen, de wezen, weduwen en vreemdelingen, de mensen zonder rechten, afhankelijk van andermans hulp. Profeten van het Oude Testament leggen vaak de vinger op de zere plekken. En in de Bijbel staat meer over recht doen en gerechtigheid nastreven dan over gaven van de Geest.

Het mooiste voorbeeld is Jezus zelf. Honger naar gerechtigheid was en is ook wat Hem dreef en nog steeds drijft. Hij kan zich er niet bij neerleggen dat mensenlevens kapot gaan, dat deze wereld een plaats van onrecht is en blijft. Je ziet Hem bezig in de Bijbel. Alles wat Hij doet spreekt van dit verlangen: mensenlevens weer laten beantwoorden aan Gods bedoeling. Volg ik Jezus hierin na?

Begin maar gewoon dichtbij huis. Wat is krom en wat beantwoordt niet aan Gods bedoeling in mijn eigen leven, in mijn huis, mijn relaties, in de manier waarop ik geld uitgeef, mijn tijd besteed, wat is onrecht in mijn woonplaats of stad? Durf je daar dan te beginnen? Want zo gaat dat, zegt Jezus, als je echt bij Mij wil horen. Dan laat je je drijven door honger naar gerechtigheid.

Wees niet snel tevreden!

Ik moet zeggen, Jezus weet me wel te raken in dit ene korte zinnetje. Zo weinig woorden... *Gelukkig wie honger en dorsten naar gerechtigheid, want zij zullen verzadigd worden* – en er komt een wereld in mee. Het zijn woorden om ter harte te nemen. Omdat ze in ieder geval lijnrecht in gaan tegen een

manier van geloven en in de wereld staan die snel tevreden is. Een 'feel-good christendom' waarin jij het zelf warm en behaaglijk hebt in je kerkgebouw, terwijl de wereld om je heen naar de achtergrond verdwijnt. Als het mij, als het ons maar goed gaat, de rest zien we wel.

Woorden om ter harte te nemen dus. Misschien juist wel voor ons, denk ik, in het rijke westen, het welvarende Nederland. Niet tevreden zijn met hoe wij het hebben en hoe het gaat. Niet de ogen sluiten voor het onrecht dat verderop plaats vindt. Er niet zomaar aan voorbij leven.

Ik zeg het expres even scherp. Laat heilige onrust ons in de greep krijgen. Wij kunnen de problemen van de wereld niet oplossen. Maar maak ons hart onrustig, God. Dat we ons niet neerleggen bij goedkope woorden en makkelijke oplossingen. Niet wennen aan onrecht. Niet makkelijk achterover leunen, zolang er eenzaamheid is, armoede, sociaal isolement is. Zolang mensen aan de kant worden gezet er vluchtelingenkinderen worden vermist, er nog steeds grote mensen en kleine kinderen verdrinken in de Middellandse Zee.

Jezus ging tot het uiterste om het te veranderen. Nogmaals, wij kunnen de problemen van de wereld niet zomaar oplossen. Maar begin er dan mee de pijn te voelen, de onrust, het verlangen. Wees niet snel tevreden!

Ik heb nooit honger gekend. Het lijkt me vreselijk. Honger wens ik niemand toe. Maar deze honger wel. Deze honger is goed maar doet ook pijn. Kenden we allemaal deze honger maar meer! Om te beginnen bij mijzelf. Durf ik het aan om onderaan de berg te gaan zitten en te luisteren, te horen en zijn woorden ter harte te nemen.

Die honger wordt ook verzadigd, zegt Jezus. Dat is ook wel even iets om binnen te laten komen. Zij zullen verzadigd worden. Dus, wie hongeren en dorsten naar gerechtigheid!!! Andere honger zal niet verzadigd worden. En er is genoeg andere honger te noemen: Honger naar macht, honger naar geld en naar geluk.

Hoeveel mensen hebben honger naar geluk? Of honger naar erkenning, naar aandacht? Het zijn vaak van die bodemloze putten. Van geld heb je nooit genoeg bijvoorbeeld. Macht blijft ook altijd naar meer smaken. Je raakt nooit verzadigd. Dat is de tragiek van ons mensen. Jesaja de profeet zei het al: Waarom geven jullie toch zoveel uit aan dingen die niet verzadigen kunnen? Kom bij Mij, zei Hij namens God, Ik zal je overvloed geven.

Jezus vraagt hier echt niet om meteen de hele wereld op je nek te nemen, alle ongelijkheid, armoede en onrecht. Dat doe Ik wel, zegt Hij, laat dat aan Mij over. Maar deze honger – voed hem maar, zoek hem maar op. Hoe? Door te gaan kijken vanuit Gods perspectief naar jouw eigen leven, je relaties en naar deze wereld.

Kijk en luister ik naar Jezus en laat en laat ik tot mij doordringen hoe Hij alles gaf om ons terug te laten bij Gods bedoeling met jou en mij en deze wereld. De honger naar gerechtigheid dreef Hem tot voorbij de dood! Word eerlijk over je eigen leven. Begin voor de verandering eens niet bij de ander, maar bij jezelf.

Maak ons hart onrustig, God, dat het ontevreden klopt...

AMEN